

Lietuvos socialinė raida

2024 Nr. 13

Įvairios visuomenės grupės
ir socialinė politika jų gerovei

LIETUVOS SOCIALINIŲ MOKSLŲ CENTRAS
SOCIOLOGIJOS INSTITUTAS
INSTITUTE OF SOCIOLOGY
AT THE LITHUANIAN CENTRE FOR SOCIAL SCIENCES

LIETUVOS SOCIALINĖ RAIDA **SOCIAL DEVELOPMENT OF LITHUANIA**

ĮVAIRIOS VISUOMENĖS GRUPĖS IR SOCIALINĖ POLITIKA JŲ GEROVEI
THE VARIOUS SOCIAL GROUPS AND SOCIAL POLICY FOR THEIR WELL-BEING

2024 Nr. 13

VILNIUS, 2024

POŽIŪRIS Į MIGRANTUS IŠ UKRAINOS, BALTARUSIJOS, RUSIJOS IR MIGRANTŲ INTEGRACIJOS PRIEMONES: LIETUVOS VISUOMENĖS NUOSTATŲ 2023 METAIS APKLAUSOS DUOMENYS

Monika FRĖJUTĖ-RAKAUSKIENĖ | <https://orcid.org/0000-0002-9357-8201>

LSMC Sociologijos instituto

Etninių tyrimų skyrius

A. Goštauto g. 9, LT-01108 Vilnius

monika@ces.lt

Santrauka. Nuo 2021 m. Lietuvoje sparčiai ėmė didėti migrantų iš Ukrainos, Baltarusijos ir Rusijos skaičius, tai buvo sąlygota geopolitinių pokyčių regione. Taigi straipsnyje pristatomos Lietuvos visuomenės nuostatos į tris didžiausias migrantų iš minėtų šalių grupes 2023-aisiais. Kartu bus apžvelgtas požiūris į migrantų integracijos priemones ir visuomenės nuostatas į susijusias su migrantais grupes, t. y. lietuvių kalbos nemokančius asmenis, kitos rasės (odos spalvos) asmenis, kitos etninės grupės asmenis, kitų (netradicinių) krikščioniškos kilmės kryptų tikėjimo atstovus, musulmonus ir įvairias kitas pabėgėlių grupes. Analizuojamos įvardytos susijusiame teoriniame lauke susiformavusių nuostatų priežastys (ekonominės, kultūrinės ir psichologinės), taip pat svarstoma, ar Lietuvoje, kaip ir kitose šalyse, svarbūs sociodemografiniai veiksniai (amžius, lytis, išsilavinimas ir gyvenamoji vieta) lemia visuomenės nuostatas į tam tikras socialines grupes.

Raktažodžiai: Lietuvos visuomenės nuostatos, 2023 m., socialinė distancija, migrantai iš Ukrainos, Baltarusijos ir Rusijos.

Įvadas

A. Lukašenkos režimo vykdomos represijos Baltarusijoje (ypač po 2020 m. rugpjūčio mėn. prezidento rinkimų), Rusijos pradėtas didelio masto karas Ukrainoje – visi šie politiniai įvykiai sąlygojo geopolitinius pokyčius, tuopačiu migracijos pokyčius Rytų Europoje. Taigi nuo 2021 m. Lietuvoje sparčiai ėmė gausėti migrantų iš Baltarusijos, Ukrainos ir Rusijos. Vidaus reikalų ministerijos duomenimis, 2023 m. pabaigoje Lietuvoje gyvenančių užsieniečių buvo per 200 tūkst. (MIGRIS, 2024 01 31), o 2024 m. liepos 1-osios duomenimis, Lietuvoje iš viso gyveno 221 tūkst. 285 užsieniečiai (Migracijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, 2024 07 08). 2024 m. liepos 1 d. duomenimis, migrantai iš Ukrainos ir toliau išlieka pačia gausiausia (76,1 tūkst.) Lietuvoje migrantų grupe, daugiau kaip pusė šių užsieniečių (beveik 44 tūkst.) yra nuo Rusijos agresijos pasitraukę karo pabėgėliai, kuriems taikomas Europos Sąjungos įvestas ir neseniai vieneriems metams pratęstas laikinosios apsaugos mechanizmas. Antra pagal dydį yra migrantų iš Baltarusijos grupė – 62 tūkst. 535 asmenys. Tuo tarpu,

nepaisant nežymaus sumažėjimo minėtu laikotarpiu (2024 liepos 1 d.) šalyje gyveno 15 tūkst. 536 Rusijos piliečiai (Migracijos departamentas, 2024 07 08).

Daugiausia užsieniečių 2023 m. pradžioje gyveno apskrityse, kur yra didieji Lietuvos miestai, o didžioji dauguma Vilniaus aps. – 77 784, Kauno aps. – 28 529, Klaipėdos aps. – 25 192 ir Šiaulių aps. – 19 976 (EMN, 2023). Migracijos departamento duomenimis, beveik 50 proc. visų Lietuvoje esančių užsieniečių atvykimo į šalį pagrindinė priežastis yra darbas, daugiausia tai – tarptautinių tolimųjų reisų krovinių bei keleivių vežėjai, statybos ir kitų pramonės paslaugų sektorių darbuotojai. 2023 m. rugsėjo 1 d. duomenimis, mažiau kvalifikuoto darbo pagrindu leidimus laikinai gyventi Lietuvoje iš viso turėjo 97 925 užsieniečiai, o 6 258 jų dirbo aukštos kvalifikacijos darbą (MIGRIS, 2023 09 25).

Pagal 2024 m. Užimtumo tarnybos pateiktą informaciją, darbo rinkoje metų pradžioje daugiausia dalyvavo atvykusieji iš Baltarusijos (47,7 tūkst.), tuo tarpu dirbančių ukrainiečių daugėjo ir buvo 44,8 tūkst. (Užimtumo tarnyba, 2024 03 06).

Apibendrinant pateiktą statistiką, pastaraisiais metais migracijos mastai labai išaugo, tad galima daryti prielaidą, kad suvokiant didėjančią migraciją kaip keliančią problemų tam tikroms Lietuvos visuomenės sritims (ekonomikai, politikai, kultūrai, socialinei politikai etc.), galimai tai turėjo poveikį ir Lietuvos visuomenės nuostatomis (neigiamoms ar teigiamoms į atskiras migrantų grupes), jų pokyčiui (padidėjusi ar sumažėjusi socialinė distancija tam tikrų migrantų grupių atžvilgiu), taip pat požiūriui į valstybės taikomas tam tikras migrantų integracijos į priimančią visuomenę priemones. Pavyzdžiui, atsižvelgiant į Eurobarometro, vykusio 2024 m. pavasarį (balandis–gegužė), duomenis, Europos šalių gyventojai migraciją suvokia kaip vieną iš problemų. Tačiau reikia pabrėžti, kad individualiu lygmeniu europiečiams už migraciją (panašiai kaip ir prieš tai buvusiais metais, 2024 m., tik 6 proc. Europos gyventojų atsakė, kad migracija jiems yra svarbiausias iššūkis) didesnį susirūpinimą kelia kylančios kainos, infliacija ir pragyvenimo kaštai (51 proc.) (Standard Eurobarometer 101, 18). Skirtingai nei individualiu lygmeniu, Europos arba šalies lygmenimis imigracija suvokiama kaip vienas iš pagrindinių patiriamų iššūkių. Atitinkamai šalies lygmeniu 16 proc. respondentų atsakė, kad imigracija yra vienas iš trijų svarbiausių (kartu su kylančiomis kainomis, infliacija ir pragyvenimo kaštais) šalies iššūkių (angl. *important issues*) (Standard Eurobarometer 101, 22), kai tuo tarpu Europos lygmeniu imigracija, kaip ir karas Ukrainoje, suvokiami kaip du svarbiausi iššūkiai, kylantys Europai (atitinkamai 24 ir 35 proc.) (Standard Eurobarometer 101, 27). Galime interpretuoti, kad šie duomenys yra nulemti geopolitinių pokyčių Europoje, Europos Sąjungos šalyse, ypač Rytų Europoje.

Atsižvelgiant į minėtas migracijos tendencijas, straipsnyje pristatomos 2023 m. Lietuvos visuomenės nuostatos į tris didžiausias migrantų, esančių Lietuvoje, grupes (iš Ukrainos, Baltarusijos ir Rusijos), kadangi jų integracija (kalbinė, socialinė, kultūrinė, ekonominė) Lietuvos visuomenėje, kaip rodo minėti atvykstančiųjų skaičiai, yra ir išliks aktualia tema. Kartu su požiūriu į minėtas migrantų grupes ir migrantų integracijos priemones bus apžvelgtos ir Lietuvos visuomenės nuostatos į susijusias su migracija grupes, t. y. požiūris į lietuvių kalbos nemokančius asmenis, kitos rasės (odos spalvos) asmenis, kitos etninės grupės asmenis, kitų (netradicinių) krikščioniškos kilmės kryptų tikėjimo atstovus, musulmonus bei įvairias pabėgėlių grupes.

1. Lietuvoje ir užsienyje atliktų visuomenės nuostatų į migrantus ir migraciją apklausų apžvalga ir pagrindinės teorijos, kuriose aptariami šias nuostatas lemiantys veiksniai

Visuomenės nuostatų apklausos, matuojant socialinę distanciją įvairių etninių, religinių, kitų socialinių grupių, gyvenančių Lietuvoje, atžvilgiu, šalyje kasmet pradėtos vykdyti LSMC Sociologijos instituto Etninių tyrimų skyriaus nuo 2005 m. (www.lstc.lt), tad nenuostabu, kad daugiausia apie migracijos nuostatas ir požiūrį į migrantus rašė šio skyriaus mokslininkai (Blažytė, 2015; Blažytė, Pilinkaitė-Sotirovič ir Žibas, 2016; Frėjutė-Rakauskienė, 2012; Pilinkaitė-Sotirovič ir Žibas, 2011; Beresnevičiūtė, Leončikas ir Žibas, 2009).

Kita vertus, visuomenės nuostatos migracijos, jos politikos ir migrantų atžvilgiu yra labai svarbi sociologijos (ir ne tik) mokslinio diskurso dalis, todėl yra plačiai analizuojama mokslininkų tiek Lietuvoje, tiek ir užsienyje (Zavratnik, 2012; Holley, Larson, Adelman ir Treviño, 2008; Maddens, Billiet ir Beer-ten, 2000; Steele ir Abdelaaty, 2018). Panašaus pobūdžio sociologiniuose tyrimuose naudojama ir Amerikos sociologo Emorio S. Bogarduso skalė ir jos variacijos tirti požiūrius į protinę negalią turinčius asmenis, socialines deviacijas, rasines ir etnines grupes, neįgalumą etc. (Ives, Obenchain ir Oikonomidoy, 2012, 335).

Mokslininkų darbuose, aiškinant visuomenės nuostatas į migraciją ir migrantus, dažniausiai naudojamos kelios teorijos, kuriose įvardijamos tam tikros neigiamų arba teigiamų nuostatų, nukreiptų į tam tikras migrantų grupes, integracijos priemonės ir vykdomą migracijos politiką, priežastys (Dennison ir Vrânceanu, 2022). Dažniausiai vienokios ar kitokios nuostatos paaiškinamos ekonominiais, socializacijos, psichologiniais, požiūrio įsitvirtinimo, konteksto ir kontaktų turėjimo veiksniais (Dennison ir Vrânceanu, 2022, 375–376). Kita vertus, teorijos, kuriose nagrinėjami šie minėti veiksniai, prieštarauja viena kitai ir aiškina tų veiksmų įtaką tiek teigiamoms, tiek neigiamoms nuostatoms į migraciją. Kituose tyrimuose pabrėžiami individualaus lygio veiksniai, tokie kaip amžius, lytis, išsilavinimas, pajamos, užimtumas, nedarbas, taip pat respondento etninė kilmė, gyvenvietės tipas (miesto, didmiesčio ar kaimo), kuriame ji(s) gyvena, sąlygojantys tam tikras nuostatas į migraciją (Dražanova, Gonnot, Heidland ir Kruger, 2024, 318). Reikia akcentuoti, kad tie patys ekonominiai ir kultūriniai veiksniai gali pasireikšti ir individualiu lygmeniu, nes ekonominių veiksmų įtakos aiškinimo teorijose tvirtinama, kad vietiniai gyventojai palankiau vertina migrantus, kurių gebėjimai skiriasi nuo jų pačių, o kultūrinių veiksmų įtakos aiškinimo teorijose pabrėžiama panašumo (kultūrine prasme) svarba palankioms nuostatoms į tam tikras migrantų grupes formuoti (Dražanova, Gonnot, Heidland ir Kruger, 2024, 318–319).

Ekonominiai požiūriai yra susiję su keliais vertinimo aspektais: kaip žmogus vertina migracijos poveikį jo asmeniniam ekonominiam statusui (egocentrinis vertinimas) ir kaip migracija palies šalies ekonomiką (sociotropinis vertinimas). Pavyzdžiui, remiantis egocentrinio vertinimu, žemesnes pozicijas darbo rinkoje užimantys žmonės labiau priešinasi žemos kvalifikacijos darbuotojų atvykimui (konkurencijos darbo rinkoje teorija) (Gerber et al., 2017; Margalit, 2019; Scheve ir Slaughter, 2001, cit. iš Dražanova, Gonnot, Heidland ir Kruger, 2024, 320), o didesnė konkurencija darbo rinkoje jaučiama, kai migrantai užima darbo pozicijas labiau konkuruodami su vietiniais gyventojais (Ford ir Mellon, 2019). Kita vertus, tyrimai rodo, kad baimė dėl tiesioginės ekonominės konkurencijos nėra pagrindinis priešpriešos tarp migrantų ir priimančios visuomenės šaltinis, nes migracijos įtaka vietinei darbo rinkai aiškinama dvejopai: kaip daranti ribotą poveikį (Dustmann, Schonberg ir Stuhler, 2016; Card, 2012) arba visgi tokį poveikį turinti (Scheve ir Slaughter, 2001; Mayda, 2006, cit. iš Ford ir Mellon, 2019, 3).

Vadovaujantis sociotropiniu vertinimu, valstybė patiria finansinę naštą, susijusią su migrantų gausėjimu, o imigracija įsivaizduojama kaip kurianti papildomą spaudimą šalies gerovės sistemai, tokiu būdu vienodai neigiamai žiūrima tiek į žemos, tiek į aukštos kvalifikacijos darbuotojus (Dražanova, Gomnot, Heidland ir Kruger, 2024, 320). Šiuo atveju migrantai, kurie turi potencialo ekonominėje sferoje, tokie kaip studentai, aukštos kvalifikacijos darbuotojai ir tie, kurie atvyksta dirbti darbo vietose, į kurias nerandama darbuotojų šalyje, vertinami pozityviau nei nekvalifikuoti darbininkai, pabėgėliai ir atvykusieji šeimos susijungimo pagrindu, nes mokesčių mokėtojai, manoma, patiria mažesnę finansinę naštą (Ford ir Mellon, 2019, 4).

Kultūriniai migracijos padarinių vertinimo veiksniai gali būti sukelti šalies kultūrinio vientisumo, vertybinių nuostatų sistemos, nacionalinio ir kultūrinio identiteto, kalbos grynumo praradimo baimės (Fetzer, 2000; Siderman, Hagendoorn ir Prior, 2004, cit. iš Dražanova, Gomnot, Heidland ir Kruger, 2024, 320).

Kai kurie mokslininkai teigia, kad požiūris į migrantus ir migraciją yra nulemtas ne tik ekonominių ar kultūrinių, bet ir psichologinių priežasčių, tokių kaip asmenybės tipas, turimos vertybės ir identitetai (Dinesen et al., 2016). Teigiama ir tai, kad partijos, jų ideologija turi įtakos požiūriams į migraciją ir formuojant jų rinkėjų nuostatas apie migrantus (Brader ir Tucker, 2012), ši įtaka stipresnė labiau išsilavinusiems partijų sekėjams (Helwig ir Kweon, 2016; Vrânceanu ir Lachat, 2021, cit. iš Dennison ir Vrânceanu, 2022, 378).

Vienuose mokslininkų tyrimuose daroma išvada, kad vietiniai gyventojai palankiau vertina migrantus, kurie atstovauja etniškai ir kultūriškai artimoms šalims (Ford, 2011; Hagendoorn, 2001), ir nepalankiau žiūri į etniškai arba rasiškai skirtingus (Harrell et al., 2012, 2016, cit. iš Ford ir Mellon, 2019, 4). Vieni tyrėjai teigia, kad didesnis etnis visuomenės įvairumas siejasi su menku pabėgėlių palaikymu, nes palaikomas didesnis socialinis kontaktas sąlygoja tam tikras baimes apie grėsmę nacionaliniam identitetui arba dominuojančiam gyvenimo būdui dėl skirtingų kultūrinių praktikų ir vertybinių sistemų; kiti teigia priešingai, nes mano, kad didesnis bendravimas tarpusavyje skatina priimančios visuomenės narius įveikti turimus stereotipus (Steele ir Abdelaaty, 2018, 3). Kai kurie mokslininkai jungia šias dvi pagrindines teorines kryptis sakydami, kad migrantų bendruomenės didėjimas Europos šalyse didina ir suvokimą apie imigracijos ir migrantų keliamas grėsmes, taip pat ir migrantų bei priimančios visuomenės narių sąveiką ir skatina tiek teigiamas, tiek neigiamas nuostatas į migrantus (Schlueter ir Wagner, 2008; Schlueter ir Scheepers, 2010, cit. iš Steele ir Abdelaaty, 2018, 3; taip pat žr. Dennison ir Vrânceanu, 2022).

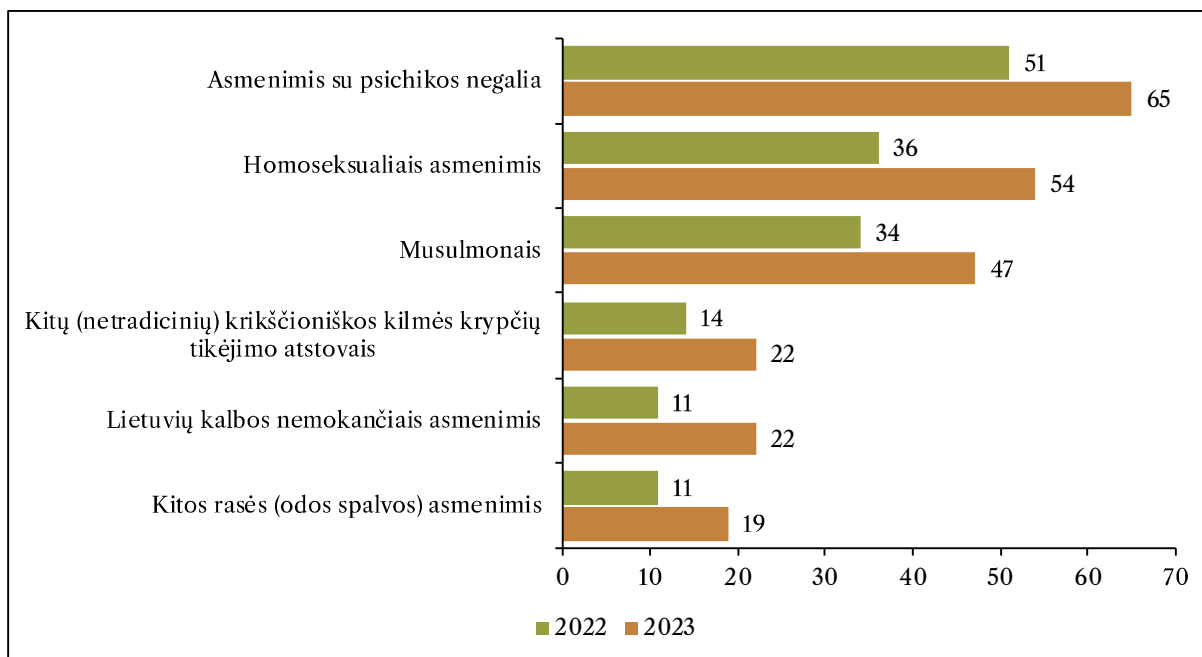
2. Lietuvos visuomenės nuomonės apklausos ir 2023 m. atliktos apklausos tyrimo apibūdinimas bei rezultatai

Visuomenės nuostatų apklausos LSMC Sociologijos instituto Etninių tyrimų skyriaus pradėtos vykdyti nuo 2005 m. (www.lstc.lt) ir jomis matuota socialinė distancija įvairių etninių, religinių, kitų socialinių grupių, gyvenančių Lietuvoje, atžvilgiu. Įvairiose apklausose įvardijamos grupės, į kurias matuojamas Lietuvos gyventojų požiūris, priklausomai nuo visuomenėje vykstančių politinių, ekonominių ir socialinių procesų ir su jais susijusių iššūkių, kito. Pavyzdžiui, nuo 2008 m., atsižvelgus į besivystančius migracijos procesus, buvo įtraukti klausimai ir apie migrantų grupes (darbo migrantus) bei integracijos priemones. Nuo 2009 m. klausimynu buvo vertinamos nuostatos 30 įvairių visuomenės grupių (negalios, etninių, rasės, religinių, kalbinių, kitų socialinių) atžvilgiu. Nuo 2015 m. klausta nuomonės apie įvairias pabėgėlių grupes bei integracijos priemones, o 2023 m., atsižvelgus į migracijos aktualijas, aiškintasi socialinė distancija požiūryje į migrantus iš Baltarusijos, Rusijos, Ukrainos ir tik į tam tikras api-

bendrintas socialines grupes, t. y. asmenis su negalia, homoseksualius asmenis, kitos rasės (odos spalvos) asmenis, kitos etninės grupės asmenis, kitų (netradicinių) krikščioniškos kilmės kryptų tikėjimo atstovus, musulmonus, lietuvių kalbos nemokančius asmenis. 2023 m. reprezentatyvi Lietuvos gyventojų apklausa buvo atlikta lapkričio 16–27 d., o jos metu buvo apklausta 1018 Lietuvos gyventojų (18 metų amžiaus ir vyresni). Apklausa vyko 109 atrankos taškuose (33 miestuose ir 42 kaimuose). Tyrimas buvo atliekamas individualių interviu būdu, o šios populiacijos amžiaus ribos pasirinktos atsižvelgus į Europos Sąjungos valstybėse taikomą gyventojų nuomonių tyrimų praktiką (ESOMAR) ir norint lyginti tyrimo duomenis su anksčiau darytomis apklausomis šia tema. Respondentai gyventojų apklausai buvo atrinkami taikant daugiapakopę stratifikuotą atsitiktinę atranką. Rezultatų paklaida šiame tyrime – ne didesnė nei $\pm 3,1$ proc. Apklausa buvo inicijuota ir sukurta Sociologijos instituto Etninių tyrimų skyriaus kartu su NVO „Diversity Development Group“, o ją atliko Lietuvos ir Didžiosios Britanijos rinkos ir viešosios nuomonės tyrimų kompanija „Baltijos tyrimai“.

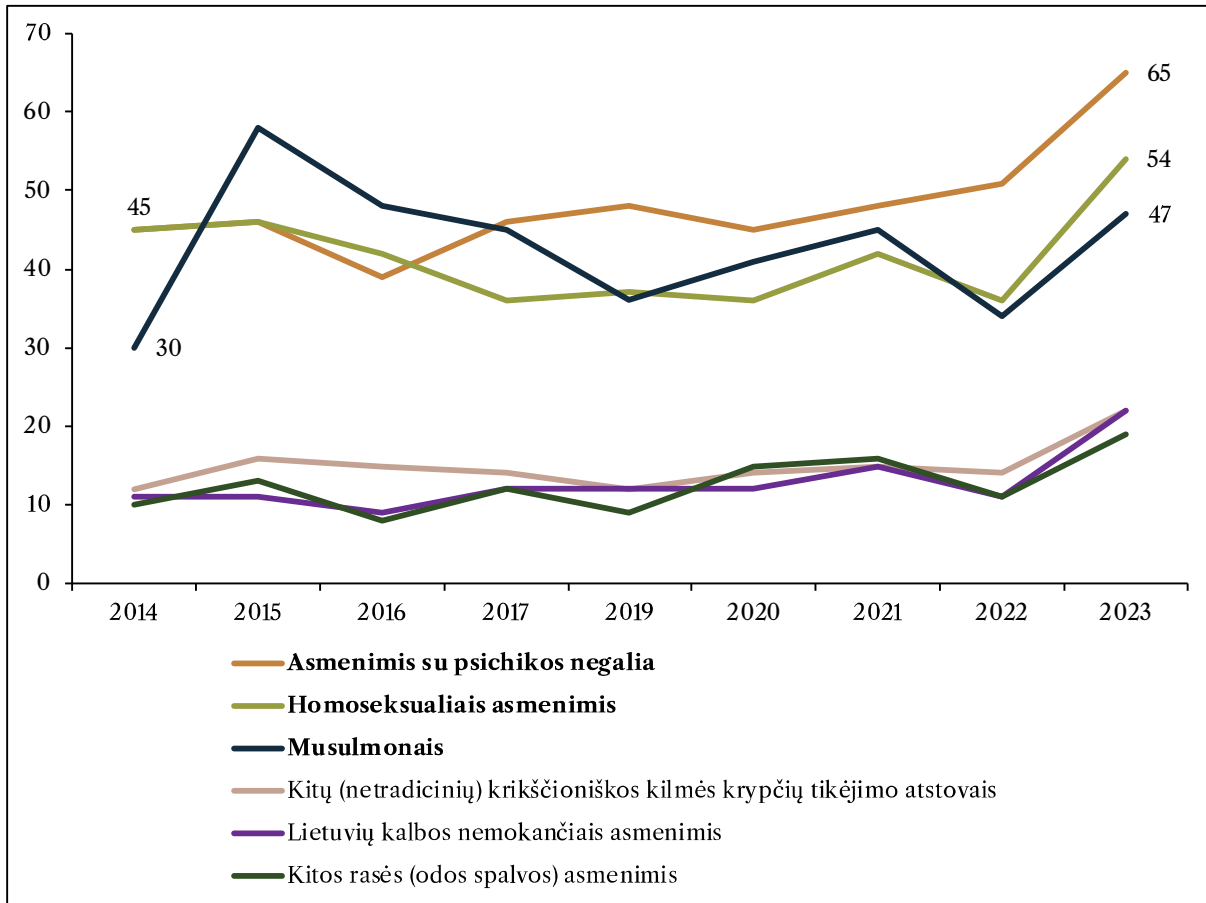
2.1. Ką rodo reprezentatyvūs duomenys? Nuostatos trijų migrantų iš Ukrainos, Baltarusijos ir Rusijos ir kitų susijusių su migracija grupių atžvilgiu

Kalbant apie 2023 m. gyventojų požiūrį į įvardytas tyrime grupes, reikia pasakyti, kad socialinė distancija (tiksliau nenoras gyventi kaimynystėje) ryškiausiai matoma keturių grupių atžvilgiu: asmenų su psichikos negalia bei homoseksualių asmenų, musulmonų ir migrantų iš Rusijos atžvilgiu. Šiek tiek mažesnė, bet vis tiek didelė distancija matoma likusių grupių (lietuvių kalbos nemokančių asmenų, kitų (netradicinių) krikščioniškos kilmės kryptų tikėjimo atstovų, kitos rasės (odos spalvos) ir kitos etninės grupės asmenų) atžvilgiu (1 pav.). Mažiausia socialinė distancija matoma migrantų iš Ukrainos atžvilgiu. Kalbant apie tris aptariamąsias migrantų grupes iš Baltarusijos, Rusijos ir Ukrainos, gyventojų nuostatose atsispindi geopolitinis aspektas, kai į migrantus iš Rusijos žiūrima nepalankiausiai, kaip į šalies agresorės prieš Ukrainą atstovus. Lyginant 2023 m. duomenis su 2022 m. duomenimis, matoma, kad socialinė distancija smarkiai padidėjo visų grupių atžvilgiu (nuo + 8 iki + 14 proc.). Ypač socialinė distancija padidėjusi žmonių su psichikos negalia ir homoseksualių žmonių atžvilgiu (1 pav.).

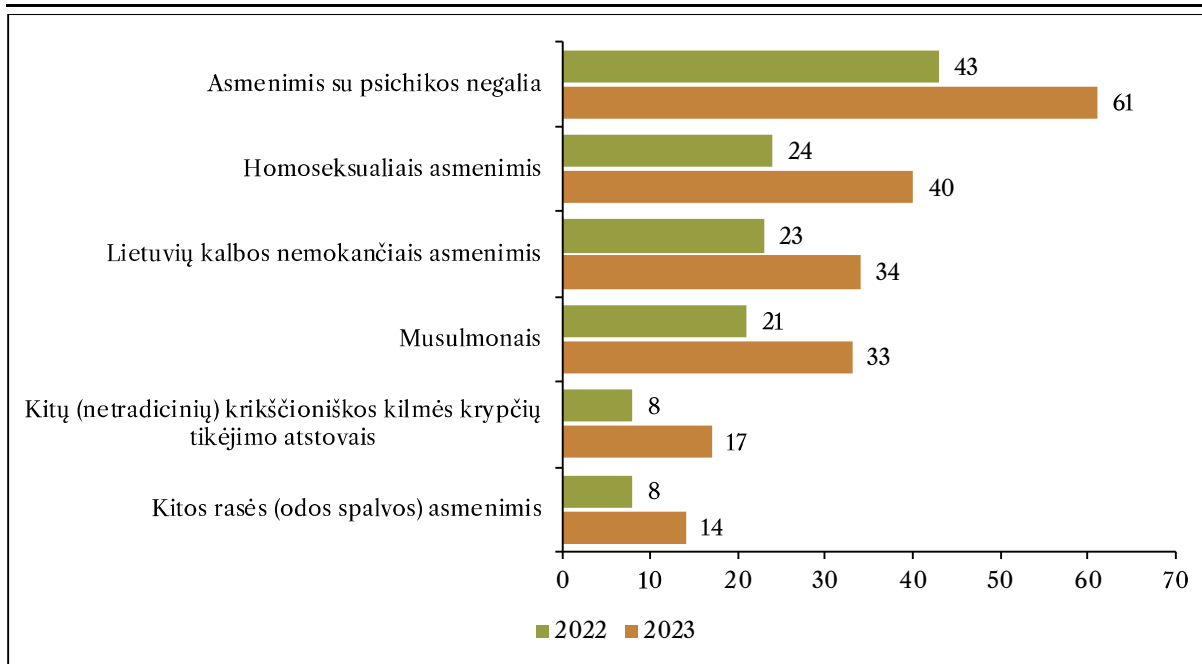
1 pav. Su kuo iš išvardytų žmonių grupių nenorėtumėte gyventi kaimynystėje? (2022–2023 m., proc.)

Jeigu palygintume, kaip nuomonės pakito per dešimtmetį (2014–2023 m.), matome (2 pav.), kad trys labiausiai kaip kaimynai nemėgstami iš pateiktų grafike grupių yra: asmenys su psichikos negalia, homoseksualūs asmenys ir musulmonai. Metams bėgant nuomonė svyruoja, bet nuo 2014 iki 2023 m. socialinė distancija homoseksualių žmonių atžvilgiu padidėjo nuo 45 iki 54 proc., musulmonų atžvilgiu – nuo 30 iki 47 proc. ir asmenų su psichikos negalia atžvilgiu – nuo 45 iki 65 proc. Kitų grupių atžvilgiu nuostatos šiek tiek palankesnės, nenorą gyventi kaimynystėje išsakė apie 20 proc. apklaustųjų.

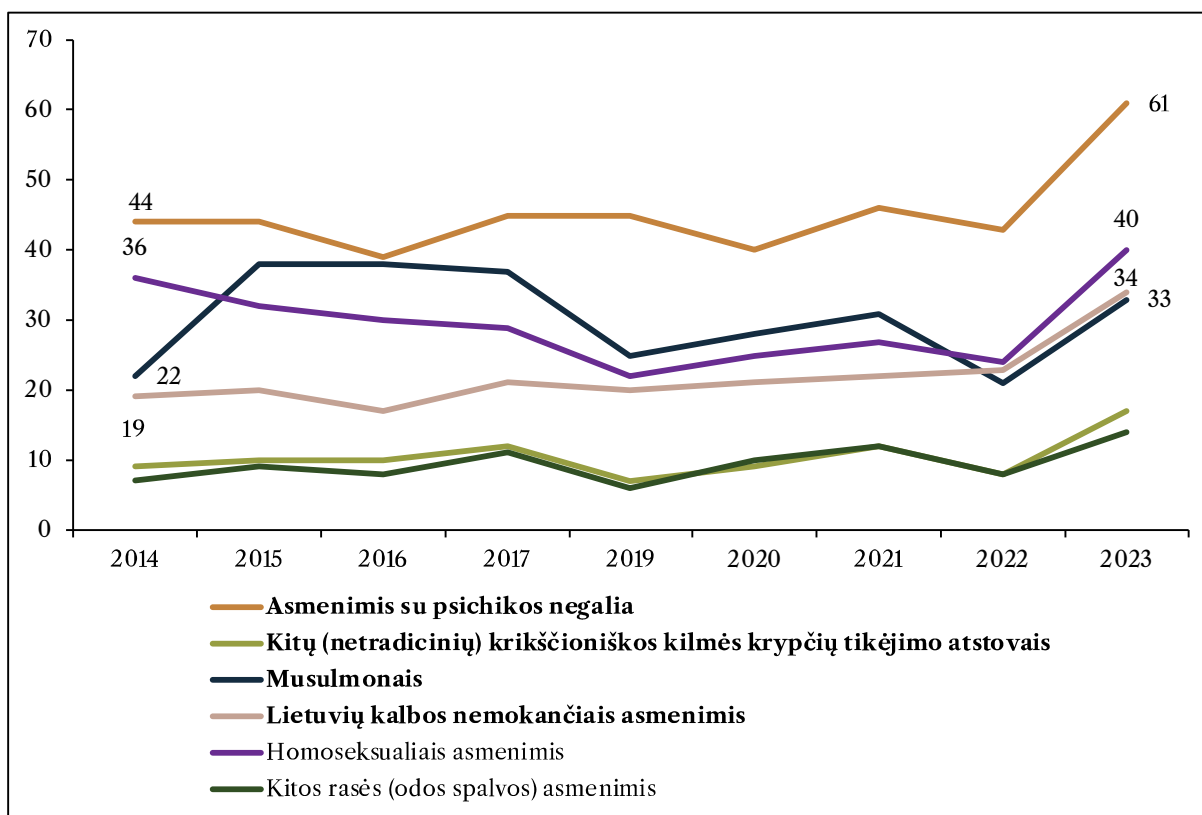
2 pav. Su kuo iš išvardytų žmonių grupių nenorėtumėte gyventi kaimynystėje? (2014–2023 m., proc.)

Lyginant nuostatą – nenorą gyventi kaimynystėje, kaip socialinės distancijos kintamąjį, nenorą kartu dirbti su tam tikrų grupių atstovais visada išreikšdavo mažiau apklaustųjų. 3 pav. matome panašias tendencijas kaip ir 1 pav. apie nenorą gyventi kaimynystėje, tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, kad Lietuvos gyventojai dirbti vienoje darbovietėje, nei gyventi kaimynystėje, labiau nenorėjo su lietuvių kalbos nemokančiais asmenimis. Palyginus 2023 m. duomenis su 2022 m. duomenimis, taip pat matoma, kad socialinė distancija (nenoras dirbti vienoje darbovietėje) tam tikrų žmonių grupių atžvilgiu 2023 m. yra žymiai padidėjusi beveik visų grupių atžvilgiu (nuo + 6 iki + 18 proc.), ypač asmenų su psichikos negalia (+ 18 proc.) ir homoseksualių asmenų (+ 16 proc.) atžvilgiu. Socialinė distancija 2023 m., lyginant su 2022 m. apklausos rezultatais, taip pat augo ir lietuvių kalbos nemokančių asmenų (nuo 23 iki 34 proc.), musulmonų (nuo 21 iki 33 proc.), kitų (netradicinių) krikščioniškos kilmės kryptių tikėjimo atstovų (nuo 8 iki 17 proc.), kitos rasės (odos spalvos) asmenų (nuo 8 iki 14 proc.) atžvilgiu. Didėjanti socialinė distancija įvardytų grupių atžvilgiu gali būti aiškinama ir vis labiau ryškėjančiomis Vakarų Europos visuomenių radikalėjimo ir pilietinės visuomenės susiskaldymo tendencijomis (pvz., Kaya ir Bee, 2024).

3 pav. Su kuo iš išvardytų žmonių grupių nenorėtumėte dirbti vienoje darbovietėje? (2022–2023 m., proc.)

4 pav., atspindinčiame, kaip pasikeitė požiūris į bendradarbius nuo 2014 iki 2023 m., ryškiai matosi, kad tarp nemėgstamų grupių vietą „užsitikrino“ ir lietuvių kalba nekalbantys asmenys. Pokytis gana žymus, nes nenoras kartu dirbti su šios grupės atstovais nuo 2014 iki 2023 m. išaugo nuo 19 iki 34 proc. (+ 15 proc.). Labiausiai šiuo klausimu socialinė distancija padidėjo asmenų su psichikos negalia, homoseksualių asmenų, taip pat musulmonų atžvilgiu.

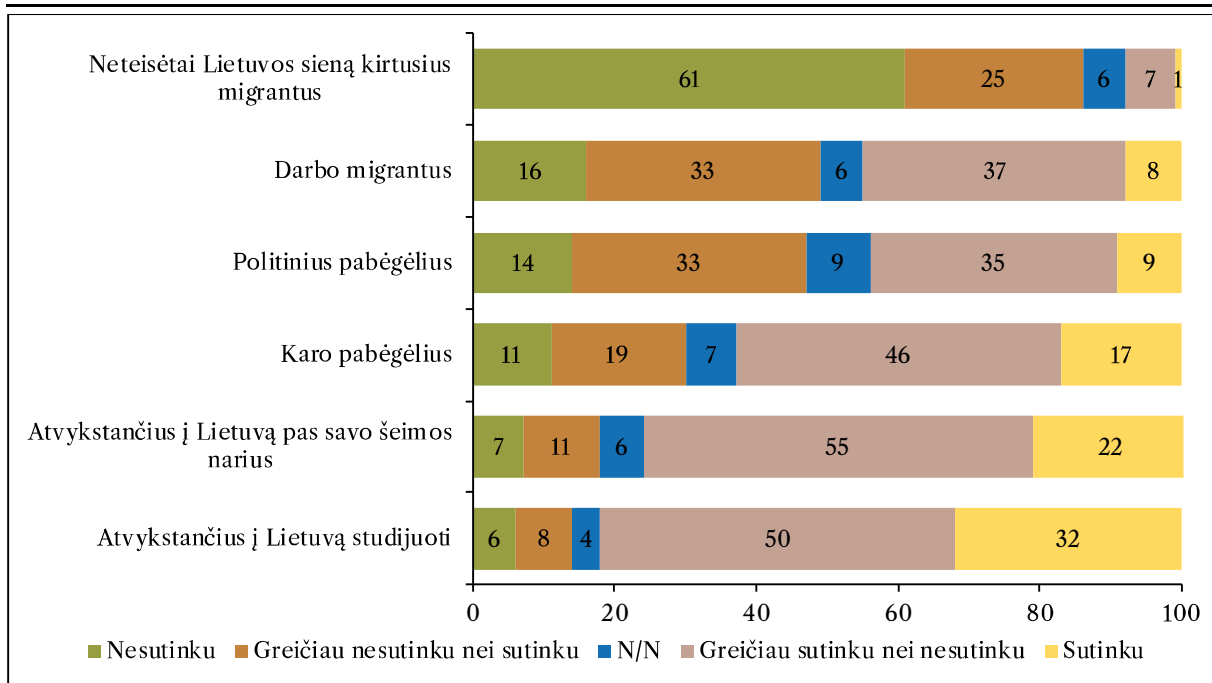

4 pav. Su kuo iš išvardytų žmonių grupių nenorėtumėte dirbti vienoje darbovietėje? (2014–2023 m., proc.)

Padidėjusias neigiamas nuostatas nekalbančiųjų lietuvių kalba (ypač bendradarbių) atžvilgiu galima susieti su vis dažniau viešumoje girdima rusų kalba ir Rusijos pradėtu karu Ukrainoje (jau nuo 2014 m.) bei vis labiau politikų ir žiniasklaidos priemonėse eskaluojama nuomone apie tam tikras Lietuvoje gyvenančias tautines grupes kaip grėsmę nacionaliniam saugumui (pvz., švietimo įstaigas ir ugdymą rusų kalba, 2024 m. paskelbtą žinią apie ketinimą atsisakyti ugdymo tautinių mažumų kalbomis (ypač rusų kalba) (pvz., BNS, 2024 01 10). Sociolingvistiniai tyrimai atskleidė (Brazauskienė, 2010, 2013), kad rusų kalbos prestižas visuomenėje sparčiai menksta, ypač dėl Rusijos pradėto karo Ukrainoje, vis daugiau viešumoje diskutuojama apie suintensyvėjusį rusų kalbos vartojimą viešojoje erdvėje, paslaugų sektoriuje (pvz., pavėžėjai), nes padidėjęs migrantų iš Ukrainos, Baltarusijos ir Rusijos skaičius lemia dažnesnį rusų kalbos, kaip atvykusių migrantų susikalbėjimo kalbos, vartojimą viešumoje, taip pat gyventojų požiūrio į rusų kalbos, kaip užsienio kalbos, mokymąsi mokyklose (pvz., Lavrinec, 2024 06 03; Murauskaitė, 2024 09 04).

Analizuojant klausimą, ar sutiktumėte arba nesutiktumėte, kad Lietuva priimtų gyventi asmenis (įvairiais pagrindais atvykusius migrantus) iš ne Europos Sąjungos šalių (5 pav.), palankiausiai žiūrima į atvykstančius į Lietuvą studijuoti, atvykstančius į Lietuvą šeimos susijungimo pagrindais bei karo pabėgėlius. Požiūris į politinius pabėgėlius skyla į maždaug vienodas grupes, kai vieni labiau pritaria, o kiti nepritaria tokių žmonių atvykimui, ši nuomonių įvairovė gali turėti sąsajų su migrantais iš Baltarusijos ir politiniais debatais viešojoje erdvėje apie politinių pabėgėlių iš Baltarusijos tariamą keliamą grėsmę nacionaliniam saugumui dėl galimai atstovaujama Baltarusijos nacionalinių struktūrų bei tikėtina vykdomų provokacijų (Migracijos departamentas, 2023 08 04; Vorobjovaitė, 2023 08 11). Labiausiai nemėgstamos migrantų grupės – nelegaliai sieną kertantys migrantai, tai tikėtina susiję su 2021 m. ir vėliau Baltarusijos vykdytomis vadinamosiomis „hibridinėmis atakomis“, kurios šiuo metu nevyksta, bet vis dar kelia žiniasklaidoje atspindimą susirūpinimą dėl grėsmės mūsų visuomenės atstovų saugumui (Gabrytė, 2021 12 22; Miškinis, 2022 03 22). Į darbo pabėgėlius žiūrima taip pat dviprasmiškai, vieni nori, kad tokie žmonės atvyktų, nes palaiko požiūrį apie galimybę užimti tuštėjančias darbo vietas, kiti prieštarauja jų atvykimui, galimai mąstydami apie konkurenciją dėl pigesnės darbo jėgos darbo rinkoje ir rusų kalbos įsigalėjimo paslaugų sektoriuje.

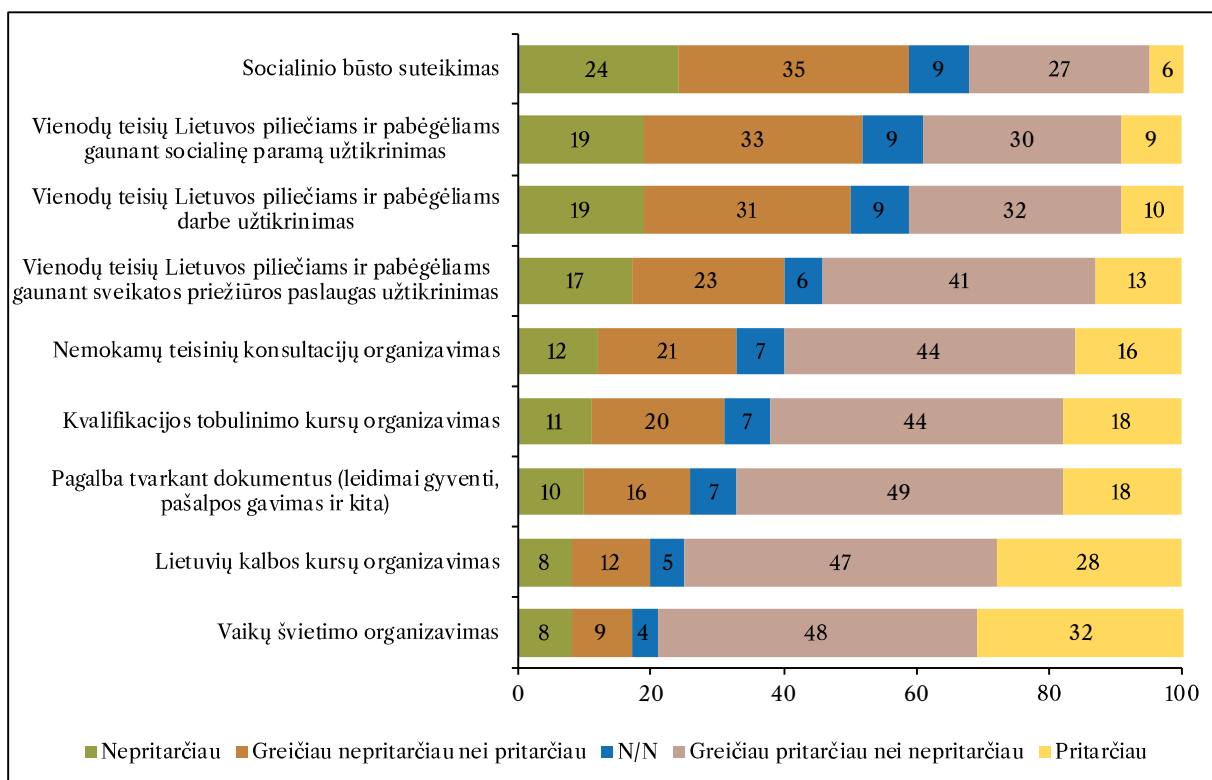
Minėtos politinės aktualijos ir politiniai debatai, susiję su rusų kalbos vartojimu viešumoje, tam tikrų etninių grupių tariamą keliamą grėsmę nacionaliniam saugumui, nelegalius migrantus Baltarusijos–Lietuvos pasienyje, „hibridines atakas“, vykdomas Baltarusijos stumiant per Lietuvos sieną migrantus iš trečiųjų šalių, buvo gausiai aprašyti žiniasklaidos priemonėse, tad ir žiniasklaida, joje reiškiamą nuomonę apie tam tikras migrantų grupes prisidėjo formuojant Lietuvos gyventojų nuostatas 2023 metais. Šį teiginį sustiprina ir tai, jog tos pačios visuomenės nuomonės apklausos duomenys atskleidžia, kad Lietuvoje gyvenantys žmonės apie įvairias migrantų grupes sužino daugiausia iš žiniasklaidos. Pavyzdžiui, net 70,3 proc. respondentų įvardijo, kad apie neteisėtai Lietuvos sieną kirtusius migrantus sužinojo iš žiniasklaidos. Apytiksliai ketvirtadalis respondentų (-čių) teigė, kad įvairias migruojančių žmonių grupes (darbo ar karo migrantus, atvykstančius pas šeimas ar studijuoti) yra arba matę ar sutikę gyvai, arba žino iš draugų ar kaimynų. Respondentai atsakė, kad su sieną neteisėtai kirtusiais migrantais ir politiniais pabėgėliais jiems teko susidurti gerokai mažiau, bet visgi su karo pabėgėliais iš Ukrainos turi glaudesnę ryšį, nes 9,9 proc. pasakė, kad juos pažįsta asmeniškai, kai tuo tarpu tik 0,3 proc. asmeniškai pažįsta neteisėtai Lietuvos sieną kirtusius migrantus, o su politiniais pabėgėliais asmeniškai yra susipažinę tik 0,8 proc. žmonių.

5 pav. Ar sutiktumėte arba nesutiktumėte, kad Lietuva priimtų gyventi asmenis iš ne Europos Sąjungos šalių? (2023 m., proc.)

2.2. Požiūris į socialinės integracijos priemones pabėgėliams

Kaip ir ankstesnių apklausų metu, 2023 m. svarbiausiomis integracijos priemonėmis tyrime įvardytos imigrantų vaikų švietimas, lietuvių kalbos kursų organizavimas, taip pat pagalba tvarkant dokumentus, kvalifikacijos tobulinimo kursų organizavimas bei nemokamos teisinės konsultacijos (6 pav.).

6 pav. Ar pritartumėte arba nepritartumėte tokioms integracijos priemonėms, kurios būtų taikomos Lietuvoje gyvenantiems ir į Lietuvą atvykstantiems pabėgėliams? (2023 m., proc.)

Tuo tarpu tokioms priemonėms, susijusioms su integracijos procesais, kaip būsto suteikimas, socialinė parama nepritariama (nepritariama, greičiau nepritariama, nei pritariama). Kai kalbama apie vienuodų paslaugų sveikatos srityje užtikrinimą, tiek vienuodų teisių darbe užtikrinimą, tai duomenys rodo, jog Lietuvos gyventojai supranta, kad tiek Lietuvos piliečiams, tiek pabėgėliams minėtos teisės ir paslaugos turi būti užtikrintos, tačiau palaiko privilegijas Lietuvos piliečiams šiose srityse. Interpretuojant šiuos duomenis, galima sakyti, kad jie iš dalies atspindi dabartinę situaciją, su kuria susiduria patys Lietuvos piliečiai sveikatos, socialinio būsto (ne)prieinamumo srityse, iššūkiais darbo rinkoje (atlygis, darbo sąlygos), didėjanti infliacija, ekonominiais nestabilumais, susijusiais su geopolitine situacija regione, todėl jaučia konkurenciją su atvykstančiais ir pateisina privilegijas piliečiams. Pavyzdžiui, tyrimu panašiai nustatyta, kad visuomenės nuostatos į etninių mažumų grupių ugdymą joms skirtose mokyklose Flandrijoje dvejopas, viena vertus, respondentai mato potencialią naudą etninių mažumų vaikams mokytis savo gimtosios kalbos, tačiau tuo pačiu mano, kad šios mokyklos skatins segregaciją visuomenėje ir užkirs kelia etninių mažumų grupių integracijai, vadinasi, trukdys flamandų identiteto puoselėjimui, taigi turės neigiamų padarinių daugumos visuomenei (Steenwegen ir Meijers, 2024, 16). Be to, etninės grupės ir jų edukacinės iniciatyvos hierarchizuojamos, kai, pavyzdžiui, italų bendruomenės iniciatyvos palaikomos labiau nei Maroko bendruomenės atstovų, tokiu būdu italų kalbos mokymasis palaikomas kaip nekeliantis grėsmės labiau nei arabų (Steenwegen ir Meijers, 2024, 16).

Aiškindamiesi 2023 m. Lietuvos gyventojų nuostatas, matome, kad pasitvirtina mokslininkų išskirti veiksniai (egocentriniai ir sociotropiniai), pasireiškiantys tiek baime dėl neigiamų pasekmių asmeniniam, tiek ir šalies gyvenime (Dražanova, Gonnot, Heidland ir Kruger, 2024). Pavyzdžiui, didesnė socialinė distancija jaučiama vertinant etniškai, rasiškai ir kultūriškai skirtingus žmones (pvz., musulmonus, kitos rasės (odos spalvos), etninės, religinės ir kalbinės grupės atstovus), kita vertus, galime sakyti, kad šiuo atveju, turint omenyje Lietuvos visuomenės homogeniškumą etniniu ir rasiniu atžvilgiais, neigiamas nuostatas labiau veikia socialinio kontakto nebuvimas su migrantais nei daugiakultūrinėje visuomenėje kylančios integracijos problemos, apie kurias sužinoma daugiausia iš žiniasklaidos. Be to, kalbant apie ekonomines pasekmes ir požiūrį į darbo migrantus, pastebimas ir individualaus (kai kalbama apie darbo migrantus ir konkurenciją darbo rinkoje), ir valstybinio lygmens (kai kalbama apie valstybės teikiamas socialines paslaugas (būstas, vienodos teisės gaunant socialinę paramą, darbe ir sveikatos priežiūros institucijose) ir vykdomas integracijos priemones) grėsmių įvertinimas. Tarp Lietuvos gyventojų matome tendenciją, paplitusią ir kitose šalyse, kad migrantai, kurie turi ekonominio potencialo, tokie kaip studentai, aukštos kvalifikacijos darbuotojai ir dirbantys darbus, kurių nedirba arba nenori dirbti vietiniai gyventojai, vertinami pozityviau nei nekvalifikuoti darbininkai, pabėgėliai ir šeimos susijungimo pagrindu atvykusieji, nes priimančios visuomenės nariai, mokesčių mokėtojai, manoma, patiria mažiau fiskalinės naštos (plg. Ford ir Mellon, 2019, 4).

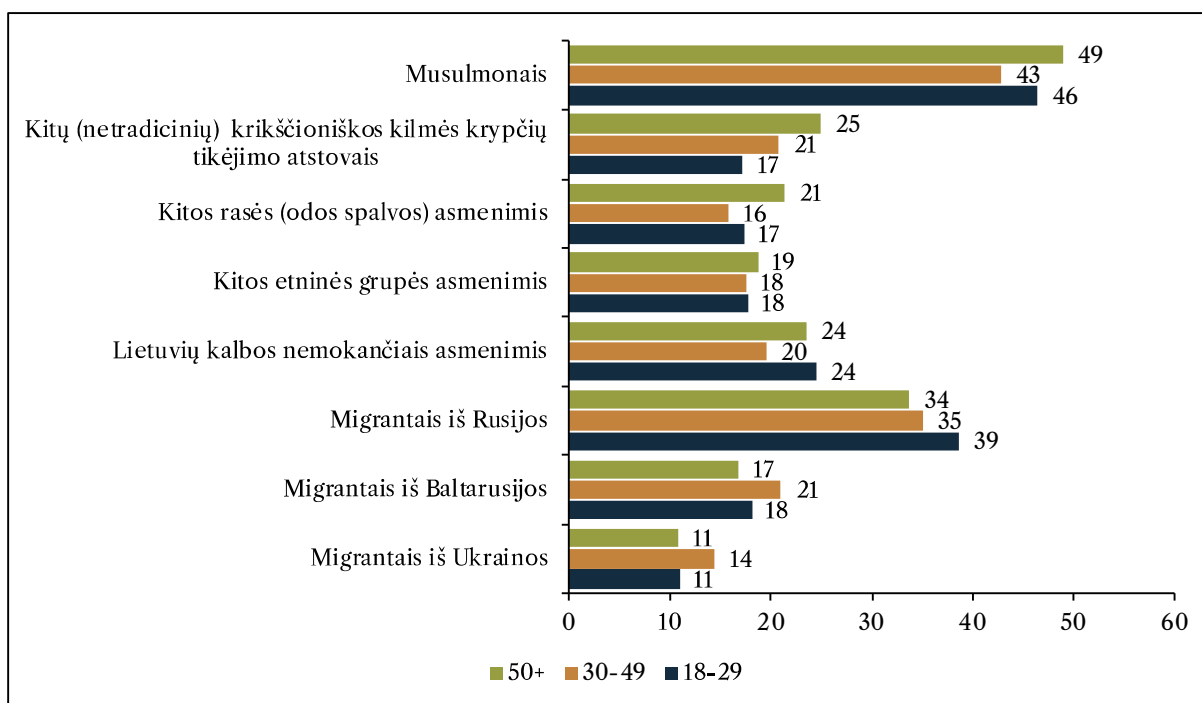
Padidėjusi socialinė distancija lietuvių kalbos nemokančių asmenų atžvilgiu, atspindėta 2023 m. visuomenės nuostatose, gali būti aiškinama kultūriniais migracijos padariniais ir jų įvertinimu, o įprastas šalies kultūrinis vientisumas lemia baimę dėl vertybinių nuostatų sistemos, nacionalinio ir kultūrinio identiteto, kalbos grynumo suardymo (plg. Fetzer, 2000; Siderman, Hagendoorn ir Prior, 2004, cit. iš Dražanova, Gonnot, Heidland ir Kruger, 2024, 320).

Šiuo atveju išsiskiria migrantų iš Rusijos vertinimas, kuris yra galimai susijęs ir su emociniu vertinimu bei požiūriu į Rusiją kaip į šalį agresorę, o į atvykstančius iš ten žmones kaip į šalies agresorės atstovus. Emocinis vertinimas bei psichologiniai veiksniai gali būti matomi ir labai pozityviame migrantų iš Ukrainos, kaip nukentėjusios šalies atstovų, vertinime.

2.3. Kaip visuomenės nuostatos į migrantus ir migraciją koreliuoja su sociodemografiniais veiksniais: amžiumi, lytimi, išsilavinimu ir gyvenamąja vieta?

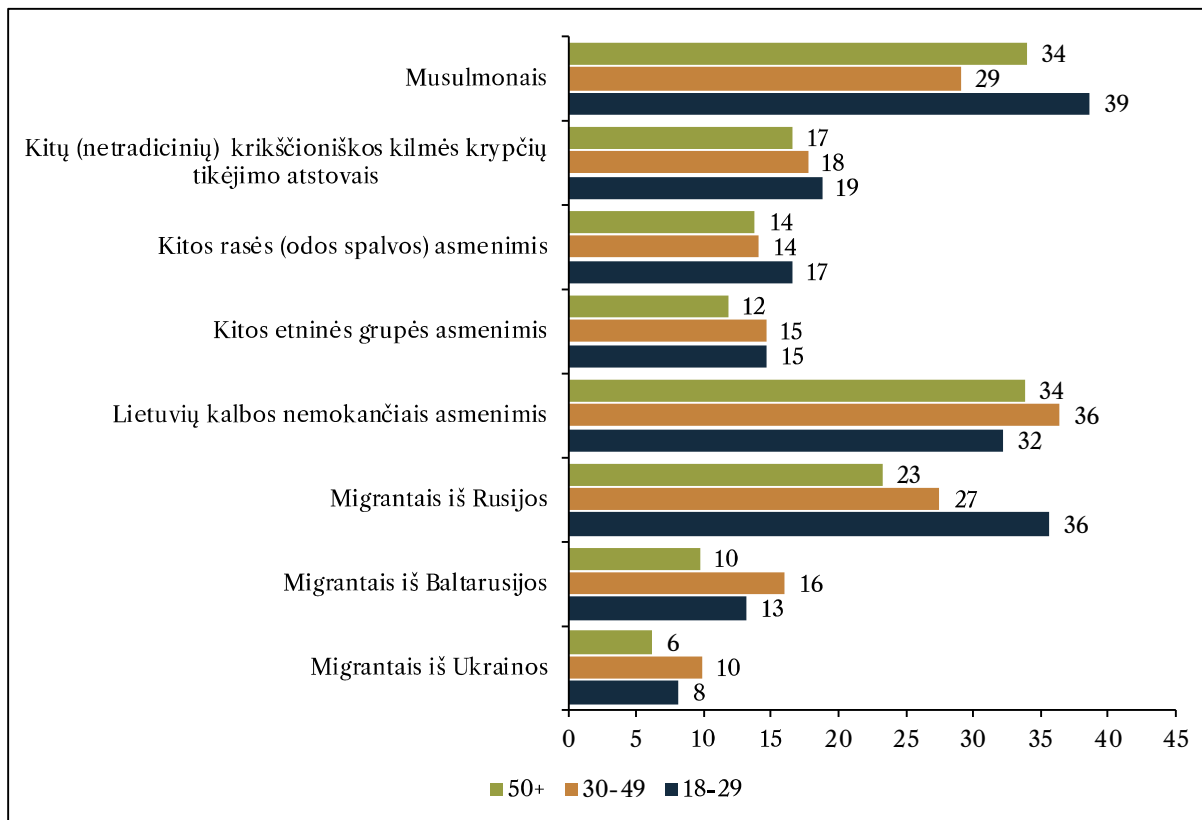
Mokslininkai, tyrinėjantys visuomenės nuostatas formuojančias priežastis ir veiksnius, atskleidė, kad tokie individualaus lygio veiksniai kaip amžius, lytis, išsilavinimas, pajamos, užimtumas ir nedarbas, taip pat respondento kilmė iš etninės mažumos grupės bei gyvenvietės tipas (didmiesčio ar kaimo) labiausiai turi įtakos gyventojų požiūriui į migraciją, nes aukštesnis išsilavinimas ir su tuo susijusios didesnės pajamos nuostatas veikia pozityviau, o vyresnis amžius – negatyviau (Dražanova, Gonnot, Heidland ir Kruger, 2024). Miesto arba didmiesčio gyventojų palankesnis nei kaimo migracijos vertinamas siejamas su miestiečių turimais dažnesniais socialiniais kontaktais su migrantais ir daugiakultūriškesne miestų aplinka bei juose gausiau gyvenančiais išsilavinusiais, aukštos kvalifikacijos darbus dirbančiais ir geresnes pajamas turinčiais žmonėmis (Dražanova, Gonnot, Heidland ir Kruger, 2024, 321). Kalbant apie lyties aspektą, tyrimai rodo, kad dėl savo labiau autoritarinių personalijų vyrai labiau nei moterys neigiamiau žiūri į migraciją (Adorno et al., 1950), kita vertus, moterys priimančioje visuomenėje gali turėti labiau neigiamą požiūrį į migrantus dėl grėsmės lyčių lygybei (Ponce, 2015, cit. iš Dražanova, Gonnot, Heidland ir Kruger, 2024, 321).

7 pav. Su kuo iš išvardytų žmonių grupių nenorėtumėte gyventi kaimynystėje? (proc., amžiaus grupės)

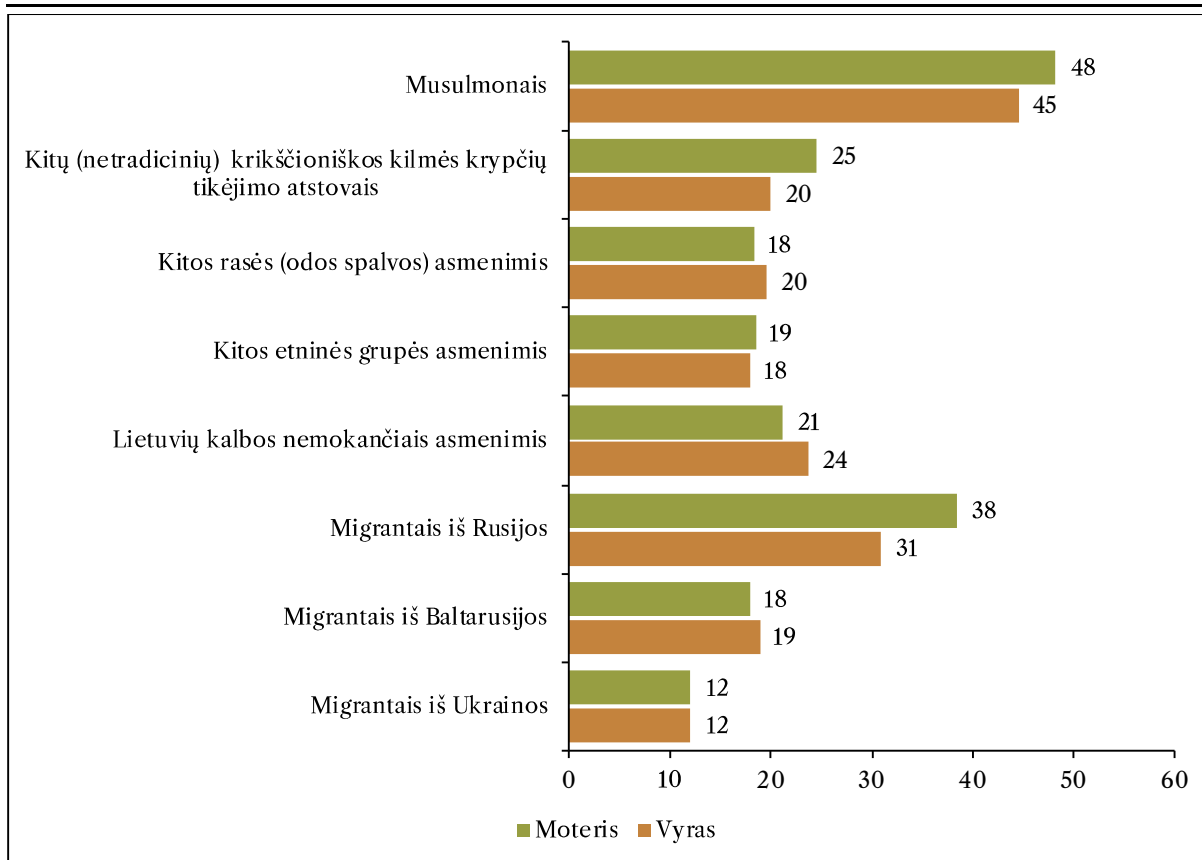
Taigi, atsižvelgdami į minėtų tyrimų rezultatus, panagrinėjome, kaip skiriasi visuomenės nuostatos į migrantus ir kitas socialines grupes Lietuvoje 2023 metais atliktame tyrime pagal apklaustųjų demografinę ir socialinę charakteristiką: amžių, lytį, išsilavinimą, gyvenamąją vietą (kaimas ar didmiestis). Paaanalizavę atskirais įvardytais pjūviais, galime konstatuoti, kad atsakymuose yra skirtumų, bet kai kurių grupių atžvilgiu – jie nežymūs. Pavyzdžiui, atsižvelgę į tyrime išskirtas amžiaus grupes (18–29; 30–49; 50+ metų amžiaus), matome, kad į klausimą – su kuo iš išvardytų žmonių grupių nenorėtumėte gyventi kaimynystėje? – jauniausios amžiaus grupės atstovai (18–29 metų amžiaus) turi šiek tiek teigiamesnes nuostatas, ypač kitų (netradicinių) krikščioniškos kilmės kryptių tikėjimo atstovų ir musulmonų atžvil-

giu, nei vyresnių grupių atstovai, tačiau jos nelabai skiriasi (atitinkamai požiūris skiriasi nuo 50+ metų amžiaus grupės atstovų 8 ir 6 proc.) (7 pav.). Kita vertus, kai klausiama apie nenorą dirbti vienoje darbovietėje, labiau išsiskiria požiūriai į musulmonus, kaip bendradarbius, nes jauniausia amžiaus grupė palankiau žiūri į darbą su jais nei vyresnių kitų dviejų amžiaus grupių atstovai, ypač vyriausios (50+ metų amžiaus), kurie žiūri į musulmonus neigiamiausiai (7 pav.). Reikšmingas skirtumais (13 proc.) matomas kalbant apie migrantus iš Rusijos, kaip bendradarbius, nes labiausiai su jais dirbti, palyginus su vyresniais, nenori jauniausios (19–29 metų amžiaus) grupės atstovai (36 proc. tokių respondentų) (8 pav.). Žvelgiant į visas kitas kategorijas, kaip minėta, reikšmingų skirtumų, turint omenyje apklausos paklaidą (ne didesnė nei +/- 3,1 proc.), nerasta.

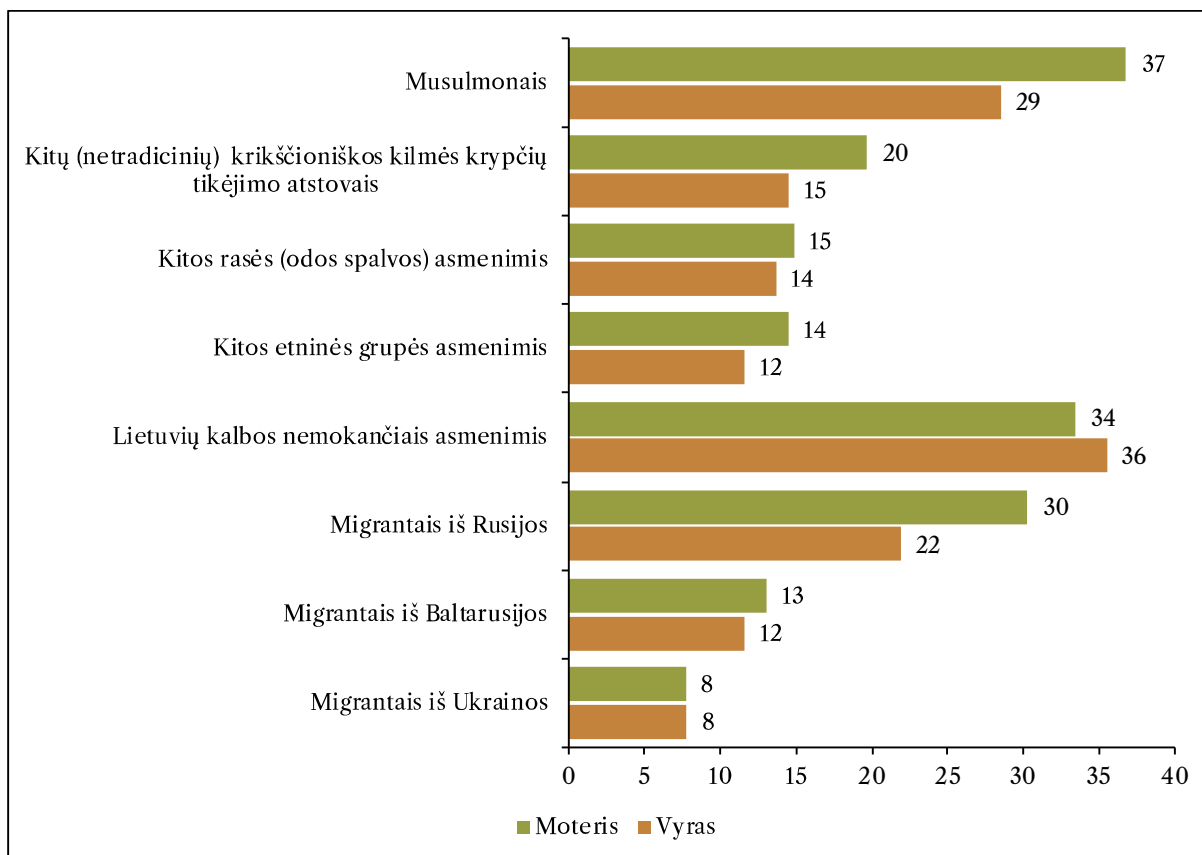

8 pav. Su kuo iš šių žmonių grupių nenorėtumėte dirbti vienoje darbovietėje? (proc., amžiaus grupės)

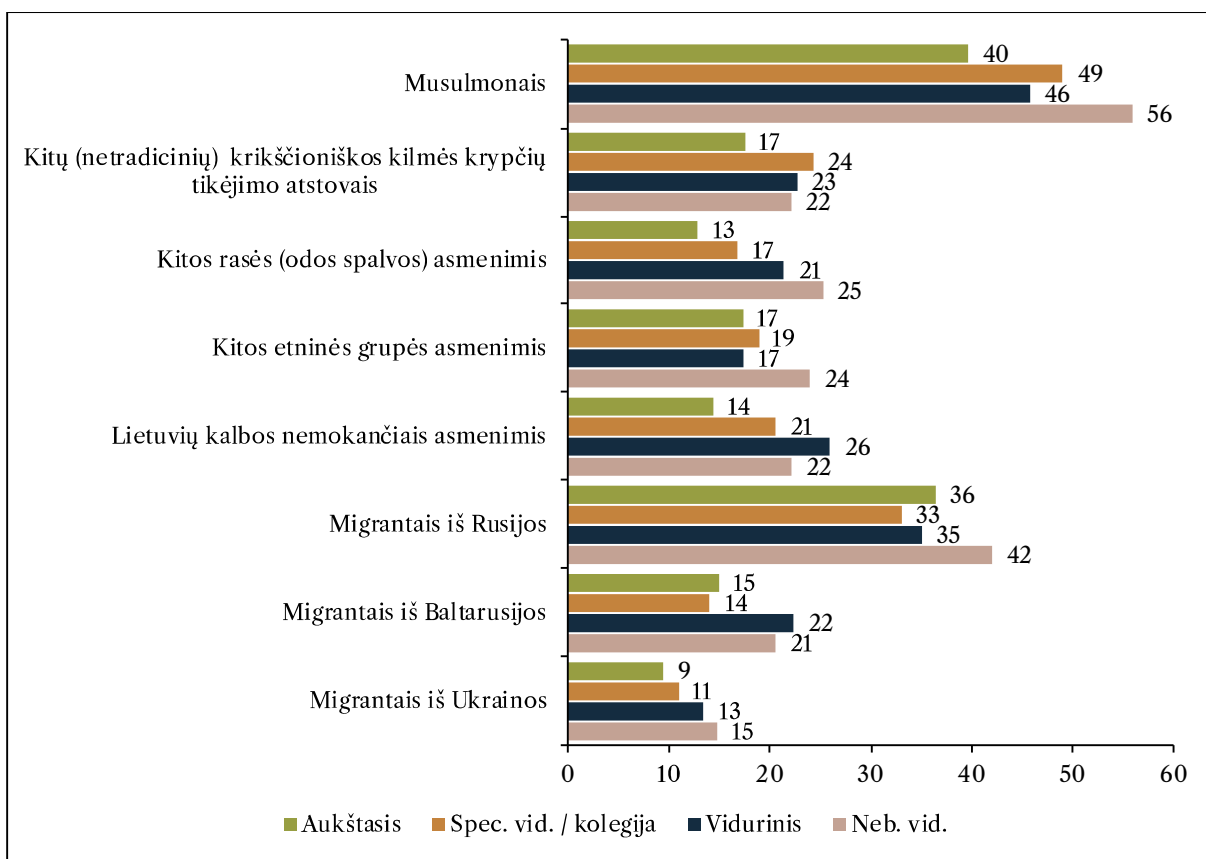
Lytis taip pat nėra labai reikšmingas rodiklis, atsakant į klausimus apie nenorą gyventi kaimynystėje ir dirbti vienoje darbovietėje su tam tikromis grupėmis. Analizuojant duomenis, reikšmingesni skirtumai matomi tik moterų grupėje, nes jos labiau nei vyrai nenori gyventi kaimynystėje su kitų (netradicinių) krikščioniškos kilmės kryptčių atstovais ir migrantais iš Rusijos (atitinkamai 5 ir 7 proc. nenori labiau) (9 pav.) bei dirbti vienoje darbovietėje su musulmonais ir migrantais iš Rusijos (atitinkamai 8 ir 8 proc. nenori labiau) (10 pav.). Nenoras gyventi su kitos rasės (odos spalvos) asmenimis ir dirbti su musulmonais gali būti aiškinamas tuo, kad, atsižvelgus į jau atliktus tyrimus, moterys dažniau turi labiau neigiamas nuostatas migrantų, ypač atstovaujančių kitoms kultūroms, atžvilgiu dėl grėsmės lyčių lygybei (Ponce, 2015, cit. iš Dražanova, Gonnot, Heidland ir Kruger, 2024, 321). O neigiamas požiūris į migrantus iš Rusijos gali būti aiškinamas didesnės empatijos veiksmu, darant prielaidą, kad moterys tikėtina emociingiau priima ir labiau tapatina migrantus iš Rusijos su Rusijos Federacijos vykdoma politika ir Rusijos pradėtu karu Ukrainoje.

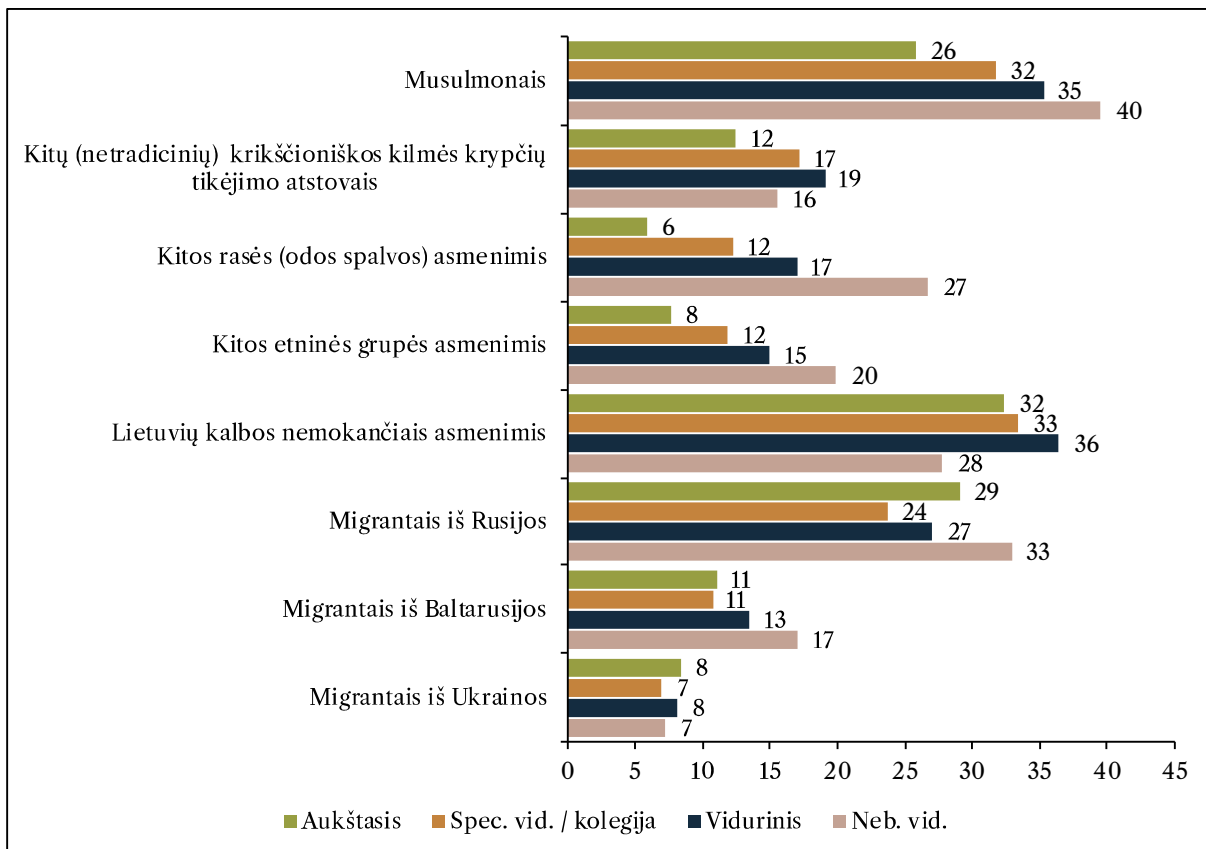
9 pav. Su kuo iš išvardytų žmonių grupių nenorėtumėte gyventi kaimynystėje? (proc., lytis)

10 pav. Su kuo iš šių žmonių grupių nenorėtumėte dirbti vienoje darbovietėje? (proc., lytis)

11 pav. Su kuo iš išvardytų žmonių grupių nenorėtumėte gyventi kaimynystėje? (proc., išsilavinimas)

12 pav. Su kuo iš šių žmonių grupių nenorėtumėte dirbti vienoje darbovietėje? (proc., išsilavinimas)

Kitas individualus rodiklis, veikiantis visuomenės nuostatas, – išsilavinimas, šiuo atveju yra svarbus ir lemia visuomenės nuostatas, nes kuo žemesnis išsilavinimas, tuo socialinė distancija didesnė, ypač tam tikrų grupių atžvilgiu (pvz., migrantų iš Rusijos, musulmonų, kitos rasės (odos spalvos) asmenų, kitos etninės grupės asmenų, tiek kalbant apie gyvenimą kaimynystėje, tiek kaip apie bendradarbius) (11, 12 pav.). Antra vertus, analizuojant duomenis pagal išsilavinimą, derėtų turėti omeny ir tai, kad skirtingos tautinės grupės Lietuvoje pasižymi skirtingu išsilavinimu, tai gali turėti įtakos nuostatoms apie atskiras migrantų grupes.

Jeigu nagrinėsime, ar skiriasi kaimo ir didmiesčių gyventojų socialinės distancijos rodikliai požiūriu į tam tikras grupes, matysime, kad tiek kaimynų, tiek bendradarbių atžvilgiu nuomonės svyruoja tik kalbant apie kelias grupes. Pavyzdžiui, nenoro gyventi kaimynystėje požiūriu didžiausias skirtumas tarp kaimo ir didmiesčio gyventojų yra kalbant apie homoseksualius asmenis ir lietuvių kalbos nemokančius asmenis (atitinkamai kaime ir didmiestyje: 61 ir 51 proc.; 32 ir 19 proc.). Kaimo žmonių nenoras dirbti vienoje darbovietėje daug didesnis nei didmiestyje gyvenančiųjų su homoseksualiais asmenimis, kitos rasės (odos spalvos) asmenimis bei kitų (netradicinių) krikščioniškos kilmės kryptų tikėjimo atstovais (atitinkamai kaime ir didmiestyje: 48 ir 36 proc.; 21 ir 12 proc. bei 21 ir 15 proc.). Taigi galima daryti prielaidą, kad išsilavinimas, taip pat ir švietimas, kaip priemonė keisti visuomenės nuostatas vis dar yra svarbus ir aktualus šiuolaikinėje visuomenėje.

Išvados

2023 m. Lietuvos visuomenės nuostatų duomenys atspindi, kad Lietuvos gyventojų atsakymai ir požiūris į tris išskirtas migrantų iš Ukrainos, Baltarusijos ir Rusijos bei kitų pabėgėlių (neteisėtai valstybinę sieną kirtę, darbo migrantai, politiniai ir karo pabėgėliai, atvykusieji studijuoti ar pas šeimos narius) tiesiogiai paveikti ir yra susiję su nestabilia geopolitine situacija regione ir atliepia tam tikras vykstančias politines realijas, t. y. Baltarusijos režimo pastūmėtą neteisėtą Baltarusijos–Lietuvos sienos kirtimą migrantų iš trečiųjų šalių 2021 m., A. Lukašenkos vykdomas represijas šalyje (ypač po 2020 m. rugpjūčio mėn. prezidento rinkimų) ir ypač Rusijos pradėto didelio masto karo Ukrainoje 2022 m. vasario mėn., migracijos pasekmes (didelį skaičių migrantų ar politinių pabėgėlių iš Ukrainos, Baltarusijos ir Rusijos). Taigi su tuo susijusi ir duomenyse atspindėta jaučiama konkurencija darbo rinkoje, švietimo, sveikatos ir paslaugų sektoriuose ir didesnis nei įprastai nenoras toleruoti nekalbančius lietuvių kalba asmenis. Daroma išvada, kad, viena vertus, didėjanti migracija suvokiama kaip kelianti problemas tam tikroms Lietuvos visuomenės sritims (ekonomikai, politikai, kultūrai, socialinei politikai etc.), tai turėjo poveikį ir 2023 m. Lietuvos visuomenės nuostatoms (neigiamoms ir teigiamoms į atskiras migrantų grupes), jų pokyčiui (padidėjusi ar sumažėjusi socialinė distancija tam tikrų migrantų grupių atžvilgiu), taip pat požiūriui į valstybėse taikomas tam tikras migrantų integracijos į priimančią visuomenę priemonės. Kita vertus, galima konstatuoti, kad tai tik iš dalies turėjo poveikį visuomenės nuostatoms 2023 m., nes lyginant minėtų metų nuostatas su ankstesniais metais, pastebima, kad vyrauja panašios tendencijos tiek į minimas įvairias socialines grupes bei migrantų integracijos priemones, išskyrus nuostatas į tam tikras jau minėtas migrantų iš Ukrainos, Baltarusijos ir Rusijos grupes. Atskleista, kad išskirti sociodemografiniai rodikliai, tokie kaip išsilavinimas, amžiaus grupė, lytis, kaip ir gyvenamoji vietovė (kaimas ar didmiestis), veikia visuomenės nuostatas (tam tikras – mažiau, kitas – daugiau). Pavyzdžiui, tokias kaip nenoras dirbti su musulmonais, kitų (netradicinių) krikščioniškos kilmės kryptų tikėjimo atstovais, kitos rasės (odos spalvos) ar etninės grupės asmenimis, atsižvelgiant į išsilavinimą bei lytį, skiriasi labiau.

Kita pažymėtina ir stebima stiprėjanti tendencija yra apskritai didėjanti socialinė distancija visų miminių grupių atžvilgiu, ryškus socialinės distancijos šuolis 2023 m. taip pat gali būti siejamas ne tik su intensyvėjančiu migracijos srautu (vis labiau pastebimu kasdienėje aplinkoje), bet ir atskleisti visuomenėse vyraujančių susiskaldymą ir radikalėjimo procesus, pastebimus ir aprašytus Vakarų šalių mokslininkų.

Literatūra

- Beresnevičiūtė, V., Leončikas, T. ir Žibas, K. (2009). Migrantų gyvenimas Lietuvoje: visuomenės nuostatos ir migrantų patirtys, *Etniškumo studijos*, 2. Vilnius: Socialinių tyrimų institutas / Eugrimas, 77–110.
- BNS. (2024 01 10). Prieiga per internetą: <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/tautiniu-mazumu-departamentas-paskelbe-nepritariantis-rusisku-mokykluzdarymui-56-2173250nuorodos>.
- Blažytė, G. (2015). Visuomenės nuostatos imigracijos atžvilgiu ir jų atsiradimo prielaidos. *Etniškumo studijos: Darbo migrantai: gyvenimo ir darbo sąlygos Lietuvoje*, 1. Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centras / Vaibra, 107–134.
- Blažytė, G., Pilinkaitė-Sotirovič, V. ir Žibas, K. (2016). Visuomenės nuostatos apie socialines ir etnines grupes Lietuvoje: nepakantumo ir socialinės distancijos stebėseną (p. 109–124). In *Lietuvos gyventojų grupių socialinė kaita*. Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centras.
- Dennison, J. ir Vrănceanu, A. (2022). Public Opinion and the Politics of Migration. In *Scholten, P.* (sud.). *Introduction to Migration Studies*. IMISCOE Research Series. Springer, Cham. Prieiga per internetą: https://doi.org/10.1007/978-3-030-92377-8_23.
- Dražanová, L., Gonnot, J., Heidland, T. ir Krüger, F. (2023). Which individual-level factors explain public attitudes toward immigration? a meta-analysis. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 50(2), 317–340. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1080/1369183X.2023.2265576>.
- EMN. (2023). Migracija skaičiais, kiek užsieniečių gyvena apskrityse? Prieiga per internetą: <https://123.emn.lt/>.
- Ford, R. ir Mellon, J. (2019). The skills premium and the ethnic premium: a cross-national experiment on European attitudes to immigrants. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 46(3), 512–532. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1080/1369183X.2018.1550148>.
- Frėjūtė-Rakauskienė, M. (2012). Lietuvos spauda ir visuomenės nuostatos apie rusų, ukrainiečių ir baltarusių etnines grupes bei naujuosius imigrantus. *Etniškumo studijos*, 1–2. Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centras / In Flexum, 71–102.
- Gabrytė, E. (2021 12 22). Žinių radijas. Prieiga per internetą: <https://www.ziniuradijas.lt/laidos/svarbus-kiekvienas/-ar-gindamasi-nuo-hibridines-atakos-lietuva-nepazeidzia-zmogaus-teisiu?video=1>.
- Holley, L. C., Larson, N. C., Adelman, M. ir Treviño, J. (2008). Attitudes Among University Undergraduates Toward LGBT and Five Ethnic/Racial Groups. *Journal of LGBT Youth*, 5(1), 79–101. Prieiga per internetą: https://doi.org/10.1300/J524v05n01_07.
- Ives, B., Obenchain, K. M. ir Oikonomidoy, E. (2012). *Ethnic Attitudes of Hungarian Students in Romania*. *Educational Studies*, 48(4), 331–346. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1080/00131946.2012.694826>.
- Maddens, B., Billiet, J. ir Beerten, R. (2000). National identity and the attitude towards foreigners in multi-national states: The case of Belgium. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 26(1), 45–60. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1080/136918300115633>.
- Migracijos departamentas. (2024 07 08). Į Lietuvą atvykstantys užsieniečiai mūsų šalyje užsibūna ilgiau. Prieiga per internetą: <https://migracija.lrv.lt/lt/naujienos/i-lietuva-atvykstantys-uzsienieciai-musu-salyje-uzsibuna-ilgiau/>.
- Migracijos departamentas. (2023 08 04). Grėsmė Lietuvos nacionaliniam saugumui pripažinti daugiau kaip 1 tūkst. baltarusių ir rusų. Prieiga per internetą: <https://migracija.lrv.lt/lt/naujienos/gresme-lietuvos-nacionaliniam-saugumui-pripazinti-daugiau-kaip-1-tukst-baltarusiu-ir-rusu/>.

- Migris. (2024 01 31). Elektroninės migracijos paslaugos. Per pusmetį Lietuvoje daugėjo užsieniečių ir prieglobsčio prašymų, mažėjo atvykusių karo pabėgėlių. Prieiga per internetą: <https://www.migracija.lt/-/per-pusmet%C4%AF-lietuvoje-daug%C4%97jo-u%C5%BEsienie%C4%8Di%C5%B3-ir-prieglobs%C4%8Dio-pra%C5%A1ym%C5%B3-ma%C5%BE%C4%97jo-atvykusi%C5%B3-karo-pab%C4%97g%C4%97i%C5%B3>.
- Migris. (2023 09 25). Elektroninės migracijos paslaugos. Lietuvoje gyvenančių užsieniečių skaičius perkopė 200 tūkstančių. Prieiga per internetą: <https://www.migracija.lt/-/lietuvoje-gyvenan%C4%8Di%C5%B3-u%C5%BEsienie%C4%8Di%C5%B3-skai%C4%8Dius-perkop%C4%97-200-t%C5%ABkstan%C4%8Di%C5%B3-1>.
- Miškinis, V. (2022 03 22). Naujos hibridinės atakos iš Baltarusijos grėsmė: pasienyje – dar nematytos tendencijos. *Delfi.lt*. Prieiga per internetą: <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/naujos-hibridines-atakos-is-baltarusijos-gresme-pasienyje-dar-nematytos-tendencijos-89756395>.
- Smirnovaitė, V. (2023 12 24). Gudzinskaitė palaikytų teisinės užsieniečių padėties Lietuvoje griežtinimą: jei norime būti saugūs, kam taisyti liūtą už ūsų? *LRT.lt*. Prieiga per internetą: <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/-2157563/gudzinskaite-palaikytu-teisines-uzsienieciu-padeties-lietuvoje-grieztinima-jei-norime-buti-saugus-kam-tampyti-liuta-uz-usu>.
- Steele, L. G. ir Abdelaaty, L. (2018). Ethnic diversity and attitudes towards refugees. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 45(11), 1833–1856. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1080/1369183X.2018.1513785>.
- Kaya, A. ir Bee, C. (2024). Introduction: social movements and radicalisation in Europe. *Journal of Contemporary European Studies*, 32(3), 599–609. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1080/14782804.2024.2332311>.
- Lavrinec, P. (2024 06 03). Rusų kalba – išsižadėti priešiškos valstybės kultūros ar pripažinti žinojimo vertę? *Vilniaus universitetas*. Prieiga per internetą: <https://naujienos.vu.lt/rusu-kalba-issizadeti-priesiskos-valstybes-kulturos-ar-pripazinti-zinojimo-verte/>.
- Pilinkaitė-Sotirovič, V. ir Žibas, K. (2011). Etninės ir socialinės grupės Lietuvoje: visuomenės nuostatos ir jų kaita. *Etniškumo studijos*, 1–2. LSTC / Eugrimas, 136–155.
- Standard Eurobarometer 101. (2024). Public Opinion in the European Union. Eurobarometer Report. April–May 2024. Prieiga per internetą: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3216>.
- Steele, L. G. ir Abdelaaty, L. (2018). Ethnic diversity and attitudes towards refugees. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 45(11), 1833–1856. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1080/1369183X.2018.1513785>.
- Užimtumo tarnyba. (2024 03 06). Dirbančių užsieniečių gretas labiausiai augina baltarusiai. Prieiga per internetą: <https://uzt.lt/naujienos/8/dirbanciu-uzsienieciu-gretas-labiausiai-augina-baltarusiai:326>.
- Vorobjovaitė, M. (2023 08 11). Baltarusiams ir rusams parodytos durys kursto melagienas: ar tikrai išsiunčiami „visą gyvenimą Lietuvoje praleidę“? Prieiga per internetą: <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/baltarusiams-ir-rusams-parodytos-durys-kursto-melagienas-ar-tikrai-issiunciami-visa-gyvenima-lietuvoje-praleide-asmens-56-2094290>.
- Zavratnik, S. (2012). Images of Immigrants in Slovenia: Insights from Public Opinion Research. *Etniškumo studijos*, 1–2. Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centras / In Flexum, 204–223.

ATTITUDES TOWARDS MIGRANTS FROM UKRAINE, BELARUS, RUSSIA AND THE INTEGRATION MEASURES: DATA FROM LITHUANIAN PUBLIC OPINION POLL 2023

Monika FRĖJUTĖ-RAKAUSKIENĖ | <https://orcid.org/0000-0002-9357-8201>

Department of Ethnic Studies
at the LCSS Institute of Sociology
A. Goštauto st. 9, LT-01108 Vilnius, Lithuania
monika@ces.lt

Summary

As a result of geopolitical changes in the region, the number of migrants from Ukraine, Belarus, and Russia began to increase rapidly in Lithuania from 2021. Thus, the article presents the attitudes of Lithuanian society towards the three largest groups of migrants from the aforementioned countries in 2023. At the same time, the attitudes to migrant integration measures and migrant-related groups, i.e. persons who do not speak Lithuanian language, persons of other race (skin color), persons of other ethnic group, representatives of other (non-traditional) Christian faiths, Muslims and various groups of refugees are analysed in the article. The reasons of formation of the attitudes (economic, cultural and psychological) identified in the related theoretical field are analyzed, as well as whether and how important sociodemographic factors in other countries (such as age, gender, education and place of residence) determine public attitudes towards certain social groups in Lithuania.

The data on the attitudes of Lithuanian society in 2023 revealed that the attitudes of the Lithuanian population towards the three groups of migrants from Ukraine, Belarus and Russia, as well as other refugees (illegal, labor migrants, political and war refugees, those who came to study or visit family members) are directly affected and are related to the unstable geopolitical situation in the region and respond to certain political realities. For example, crossing of the Belarusian-Lithuanian border in 2021 by the illegal migrants – third country nationals pushed by A. Luykashenka's regime; the repressions carried out by Belarusian regime (especially after the presidential elections in August 2020) and full-scale war launched by Russia in Ukraine in 2022 February.

The data shows that the Lithuanian public is feeling the competition in the labor market, education, health and public service sectors and have a greater, comparing to previous public opinion polls, social distance towards persons who do not speak Lithuanian. It is concluded that, on the one hand, increasing migration is perceived as causing problems for certain areas of Lithuanian society and had an impact on Lithuanian society's attitudes in 2023 (negative and positive towards different groups of migrants), their change (increased or decreased social distance towards certain groups of migrants), as well as attitudes towards certain measures of integration of migrants into the host society.

On the other hand, it can be stated that comparing the data of 2023 and previous public opinion polls, there are the similarities in the attitudes towards some of mentioned social groups and migrant integration measures, with the exception of attitudes towards named groups of migrants from Ukraine, Belarus and Russia. Also, it was revealed that such socio-demographic indicators as education, age, gender and place of residence have an effect on public attitudes (toward some groups – minor, others – bigger).

Another noticeable trend increasing over the years - is the generally increasing social distance towards all mentioned groups, and this can be explained not only by increasing migration and integrational issues, but also by the prevailing radicalization processes in societies, observed and described by scientists in Western countries.

Keywords: attitudes of Lithuanian society; 2023; social distance; migrants from Ukraine, Belarus, and Russia.